

Шайхулислом Аҳмад ибн Абдулҳалийм ибн Таймия

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Унинг тўлиқ исми Аҳмад ибн Абдулҳалийм Ибн Абдуссалам. Унинг куняси - Абул Аббос ва Тақийоддин номи билан ҳам машҳур. У Шом ва Ироқ орасидаги Ҳаррон номли эски шаҳарда Робиул Аввал ойининг 10 ёки 12 куни ҳижрий 661 йилда таваллуд топган. Татарларнинг босқинлари сабаб Ҳарронда ва унинг атрофида нотинчлик бўлгани сабаблик ёшлигида оиласи билан Дамашққа ҳижрат қиласи.

Унинг оиласи илмий оила эди. Унинг отаси ва бобоси уламолар бўлишган. Унинг З акаси илм ва фазилатлари билан машҳур бўлган: Абдурроҳман, Абдуллоҳ ва Муҳаммад.

Ёшлик даври:

Ибн Таймия роҳимаҳуллоҳ отасидан тарбия олди. У отасидан ва ўз асрининг бошқа уламоларидан илм ўрганди. У фақатгина ўз асрининг уламолари билан кифояланиб қолмасдан, балки улардан олдин келган уламолар китобларига ҳам эътиборини қаратди.

Ёшлиги ҳақида қутиларни кузатишларни айтиш мумкин:

- Хотирасининг кучилиги ва жуда тез фаҳмлай олиши (тушуниши).
- Ёшлигиданоқ вақтга жуда эътибор бериши. Унинг ҳаёти жиҳод, таълим беришлик, яхшиликка чақириш, ёмонликдан қайтариш, китоблар, хатлар ёзиш, ҳамда бидъят ва куфр аҳлини рад қилиш билан ўтди.
- Қилган мунозаларининг жуда ҳам ўткирлиги. Ибн Таймия ёшлигида мана шундай ўткир мунозаралари сабаб ва Аллоҳнинг ҳидояти билан бир яхудий унинг қўлида Исломни қабул қиласи.
- 19 ёшиданоқ Исломий фатволар бера бошлади ва 22 ёшида «Дар ал-Ҳадис ал-Сукрийя»да дарс бера бошлади.

5. Унинг дастлабки илмий манбалари тафсир, Қуръон, Суннат, 6 ҳадис китоблари (Кутуб ас-ситта), «Муснад» имом Аҳмад, «Сунан» Дорими, «Мўъжам» Табароний, ҳадис илми, фикҳ ва унинг асослари, Усул ад-Дин, тил, ёзиш, риёзиёт (математика), тарих ва бошқа тиббиёт, муҳандислик каби фанлар бўлган.

Устозлари:

Ибн Таймия роҳимаҳуллоҳ жуда кўплаб уламолардан илм олди. Имом Заҳабий роҳимаҳуллоҳ унинг ўзидан устозлари ҳақида ривоят қиласи. Махсус устозлари 40 дан ошиқ, ва жами устозлари эса 200 дан ошиқдир.

Масалан:

- Абул Аббос Аҳмад ибн Абдуллаҳим ал-Мақдисий;
 - Абу Наср Абдулазиз Ибн Абдулмунъим;
 - Абу Муҳаммад Исмоил Ибн Иброҳим ат-Танухий;
 - Манжа Ибн Усмон ат-Танухий Дамашқий;
 - Абул Аббос ал-Муъаммил Ибн Муҳаммад ал-Болисий;
 - Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Аби Бакр Ибн Сулаймон ал-Амирий;
 - Абул Фараж Абдурраҳмон Ибн Сулаймон Боғододий;
 - Шарофуддин ал-Мақдисий, Аҳмад ибн Аҳмад аш-Шофеий;
 - Муҳаммад ибн Абдулкавий ал-Мақдисий;
 - Тақийоддин ал-Воситий, Иброҳим Ибн Али ас-Солиҳий ал-Ҳанбалий;
- ва бошқалар.

Ҳаёти:

Ибн Таймия ҳаёти яхшиликка даъват ва ёмонликдан қайтариш, ҳамда Аллоҳ йулида жиҳод қилиш билан ажралиб туради. Унинг ҳаётидаги яхшиликка чақириш ва ёмонликдан қайтаришнинг бир неча жабҳаларига тўхталамиз:

а) Унинг Аллоҳдан ўзгага ибодат қилинувчи бутлар ва манзилгоҳларни йўқ қилиши ҳамда одамларни бу жойларни зиёрат қилишдан қайтариши. Бу нарса икки босқич орқали амалга оширилди: Биринчи, у бутлар ва манзилгоҳларнинг ҳақиқатини тушунтириб берди ва у жойлар одамлар ўйлаган жой эмас, балки ўйдирма, тўқиб чиқарилган жойлар эканлигини тушунтириди (яъни у жойлардаги қабрлар одамлар ўйлаган инсонларнинг қабри эмас, балки тамомила бошқаларнинг қабри эканлигини тушунтириди). Иккинчидан, тўғридан-тўғри баҳслар, китоб ва хатлар орқали бу жойларда содир этилаётган ширк ҳамда бидъатларнинг ботиллиги ни ақлий ҳамда нақлий далиллар билан исботлаб берди.

б) Унинг насронийларга қаршилиги. У насроний қиролига Исломни қабул қилишиликка даъват этиб, ҳамда роҳибларнинг ёлғонлари ва ботилликларини кўрсатиб хат ёзди. Қиролнинг илмга бўлган иштиёқини ҳамда одамларга бўлган яхши хулқини айтиб Исломни қабул қилишга чақирди. У буни ҳикмат, юмшоқлик билан амалга ошириди, ҳамда юртидаги мусулмонларга яхши муомалада бўлишлик ҳамда уларнинг динини ўзгартиришга уринмаслигини сўради. Бундан ташқари у насронийлар билан баҳслар қилди ва бу баҳсларнинг баъзилари «ал-Жаваб ас-Саҳиҳ» номли китобида айтиб ўтди.

с) Унинг сўфийларга қаршилиги. У сўфийларга бир неча бор қарши чиқди. Энг машҳурларидан бири батоиҳийларга (буларнинг асосчилари Аҳмад Рафаъий бўлганлиги учун Аҳмадийя ва Рафаъийялар деб ҳам номланган) қарши чиққанлари. У уларга раддиялар берди, ҳамда оловга кириб қуимасдан чиқишлиқ ва бошқа шайтоний ҳаракатларининг ботиллигини фош қилди. Батоиҳийлар оловга кириб, қуимасдан чиқиб, шу нарса уларнинг мўъжизаси эканлигини кўрсатишга уринган эдилар. Ибн Таймия роҳимахуллоҳ агар улар ҳаттоқи осмонда учиб юрган бўлишса ҳам шариат ҳукмларига қарши чиқишлирини оқлаш мумкин эмаслигини тушунтирилар. У бу суфийларга улар билан бирга оловга киришга рози бўлди, бунга фақаттина битта шарт қўйди, яъни улар оловга кирмасларидан олдин ўзларини иссиқ сув ва уксус билан ювишлари керак эди. Натижада, уларнинг ботилликлари фош бўлди ҳамда улар Қуръон ва Суннатга амал қилишга рози бўлдилар.

Шайхулислом Ибн Таймия роҳимахуллоҳ Ислом оламида кўзга кўринган мужаддид уламолардан хисобланади. Агар одатда бирон бир мужаддиднинг асари ўз замонасида машҳур бўласа, Ибн Таймиянинг асалари ўз замонидан бошлаб бугунги кунимизга қадар, аҳли суннага мансуб бўлган уламолар-у талабалар ва барча исломий жамоатлар орасида машҳурдир.

Илм аҳли ҳалигача дин душманларидан бўлмиш яхуду насроларга, мажусиу мушрикларга, шунингдек, рофизийлар, хулулийлар, жаҳмийлар ва мўътазилаю, мушаббиҳалар, нуфоту муаттиналар каби Исломга нисбат берилиувчи залолатдаги ва бидъатчи фирмаларга раддия беришда унинг илмидан фойдаланиб келмоқдалар.

Унинг фикҳ, ҳадис, тафсир ва сулук бобидаги таҳқиқотлари маълум ва машҳурдир. Фатово-лари ва муалафотлари, рисолаю мусаввадалари бисёрдир.

Унинг аслида ва ундан сўнг яшаган имомларнинг Ибн Таймия ҳақидаги шаҳодатлари ва тазкиялари инсоф соҳибига унга қарши қилинган даъволарнинг ботиллигини кўрсатади. Бу шаҳодатларда унинг илми, фикҳи ва ҳужжатининг қувватлиигини кўрсатадиган сўзлар бор. Мана шунинг учун ҳам аҳли бидъат унга қарши қаттиқ курашган. Чунки, Ибн Таймия ўзининг кучли далил-ҳужжатлари билан қўпдан-кўп бидъат аҳлининг иморатини юзтубан қулатган. Уларни қаттиқ илзом этган.

Унга нисбатан айтилган мақтов ва тазкиялар фақат унинг асҳоблари ва шогирдлари томониданга эмас, балки, унинг мухолифлари томонидан ҳам айтилган.

1. Имом Захабий роҳимаҳуллоҳ «Мўъжамуш-шуюҳ»да Ибн Таймия ҳақида қуидагиларни ёзди:

«У шайхимиз, шайхулислом, илму маърифатда, шижоату заковатда, танвири илоҳий жиҳатидан ва олижанобликда, умматга насиҳатгўйликда ва амри маъруф ва наҳии мункарда асрининг фариди эди. Ҳадис эшикди, уни талаб қилиши ва китобат қилишини кўпайтирди, илм талабида чиқди, рижоллар ва табақотлар ҳолига назар солди ва (ўз замонида) ўзидан бошқалар таҳсил қила олмаган даражадаги илмни таҳсил қилди.

У киши Куръон тафсирида моҳир бўлди. Унинг дақиқ маъноларига сайёл бир табиат ила шунгиди, мушкил ўринларига қўрқмасдан майл этди. Ва ундан ўзидан олдин ҳеч ким чиқара олмаган маъноларни истинбот қилди. Ҳадис илмида ва уни ҳифз қилишида моҳир бўлди. Унингчалик кўп ҳадисларни аслига ва саҳобийсига боялаган ҳолда ҳифз қилиб, сўнгра далил қоим қиласётгандан осонгина ёдига келтирувчи инсон жуда кам бўлган. Шунингдек, у фиқҳ билимларида, мазҳабий ихтилофларда ва саҳобаю тобеинлар фатоволарини билишида ҳам одамларнинг кўтидан устунлик қилди. Шундай даражадаки, агар фатво берса бирон бир мазҳабга илтизом қилмасдан фатво бера оларди. Араб тилини ҳам аслию фарълари билан, таълилию ихтилофлари билан пухта эгаллади. Яна ақлийётларга ҳам назар солди. Мутакаллимлар сўзларини ўрганди. Сўнгра уларга раддия берди, хатоларини кўрсатиб берди ва улардан огоҳлантирди. Энг равишан ҳужжат ва энг очиқ далиллар билан суннатага нусрат берди. Аллоҳ ўулида мухолифлар томонидан азиятларга дучор бўлди. Соғ суннатга нусрат бергани учун кўрқитилди. Ахир, Аллоҳ унинг минорасини юксак қилди. Тақво аҳлининг қалбларини уни севишга ва унга дуо қилишига жамлади. Унинг душманларини тор-мор этди. У туғайли турли миллат ва дин вакилларини ҳидоят қилди. Ҳатто подшоҳлар ва умаролар қалбини ҳам кўп ҳолатда унга бўйсундирб қўйди. Аллоҳ таоло уни сабаб қилиб, у улул-амр қалбини тасбит қилгач Шомни қайта иҳё қилди балки, путур етишига озгина қолганда, бутун Исломни иҳё қилди, қачонки, мўгул-татар тўдалари ўзларининг дабдабаю асъасаси билан кириб келиб, ва одамлар томонидан Аллоҳ ҳақида турли гумонлар қилина бошлаган, мўъминлар қаттиқ зилзилага солинган ҳамда нифоқ бўй чўзиб, юзини кўрсатиб қолган эди ушанда.

Унинг маҳосинлари кўпdir. У ўзининг сийратига мен каби бир одам ишора қилишидан буюкроқдир. Агар руқн билан мақом ўртасида қасам иссан шундай қасам ичардим: Мен ўз кўзим билан ҳали унга ўхшаганини кўрмадим. Ва у ҳам ўзига ўхшаган бир кишини кўрмаган!»

Каранг: Ибн Ражаб Ҳанбалий: «Зайлу табақотил Ҳанабила» 4-390.

2. Ҳофиз Имодуддийн ал-Воситий роҳимаҳуллоҳ:

«Валлоҳи, яна бир марта Валлоҳи, Осмон гумбази остида илмда, амалда, ҳолда ва хулқда, имтиботда ва карамда, ҳилмда ва Аллоҳнинг ҳурмати поймол қилинган вақтда Аллоҳ ҳақиқи учун ўрнидан қўзгалишида шайхингиз Ибн Таймиячалик бир инсон кўрилмаган. У кишиларнинг ақидада энг содиги, илму азмда энг туғриси эди. Ҳақ учун голиб келишида энг ижрокори ва энг олийси эди одамларнинг. У қўли очиқликда ҳам одамларнинг энг афзали эди. Муҳаммад соллаллоҳу алаиҳи ва салламнинг суннатларига эргашишида энг акмали эди. Биз ўз асримизда Муҳаммадий нубуvvват суннатларини тўғридан-тўғри Ул зотнинг қавллари ва феълларидан оладиган ундан бўлак бирон-бир кимсани кўрмадик. Соглом қалб шунга гувоҳлик берадики, унинг қилган иши ҳақиқий эргашишликдир» (ал-Уқуд ад-Дуррийя: 311-бет).

3. Ҳофиз Жалолиддин Суютий роҳимаҳуллоҳ:

«Ибн Таймия шайх, имом, аллома, ҳофиз, ноқид (мунаққид), фақиҳ ва мужтаҳид, моҳир муфасир, шайхулислом, аламуз-зүхҳод, нодиратул-аср (асрининг нодири), Тақийюддин Абул Аббос Аҳмад ал-муфтий Шиҳобуддин Абдулҳалийм ибн ал-имомил-мужтаҳид шайхулислом Маждуддин Абдусса-

лом ибн Абдуллоҳ ибн Абдулқосим ал-Ҳарронийдир. У Аламларнинг (алам - белги дегани. Жуда ҳам таниқли, сўзи ҳужжат бўлган олимларга айтиладиган таърифлардан бири) биридир. Олтиюз олтмиш биринчи йил рабийїул-аввал ойида таваллуд топган. Ибну Абий Юср, Ибну Абдиiddоим ва бошиқа кўпчиликдан эшигтан (яъни илм олган).

У ҳадис билан шугулланди, таҳриж қилди, саралади, рижол илми ва ҳадис илалида ва фиқҳида ва бошиқа исломий билимларда, илми қаломда ва бошиқаларда моҳир бўлди. У илм дengizlariдан ва саноқли азкиёлардан эди. Зуҳҳодлардан ва афродлардан эди. Уч юз мужаллад китоб таълиф қилди. Синовларга ўулиқди ва кўп марта озорланди. Еттиюз ўигирма саккизинчи йили зулкаъданинг ўигирманчисида вафот этди» («Табақотул хуффоз», 516-517-бетлар).

Бу мазкур сўзлар у кишига яхши шаҳодат берган кишиларнинг айримларининг сўзлари холос. У кишининг шогирдлари ҳам ниҳоятда катта имомларга айланишган. Ҳофиз Ибн Касир, Ибнул Қойим ал-Жавзийялар шулар жумласидандири.

Шу ўринда келтириб ўтиш жоизки, Ибн Таймия ва унинг шогирди Ибнул Қойим хусусида Ибн Ҳажар Ҳайтамий (шофеий мазҳабининг катта фақиҳларидан 974-ҳижрий санада вафот этган. Бу киши 852-ҳижрий йилда вафот этган Фатхул-Борий китобининг муаллифи Ибн Ҳажар Асқалонийдан бошиқа кишиидир) кўп таъналар қилган. Ва уларни тажсим, ташбех ва бошиқа бузук эътиқодларда айبلاغан. Бироқ, кўплаб уламолар унга раддиялар бериб, унинг сўзларининг ботиллигини баён қилишган. Ва мазкур икки имомнинг китобу суннатта хилоф келувчи ҳар қандай эътиқоддан покизаликларини исбот қилишган. Мана шундай уламолардан бири:

4. Мулло Алий Қорийдирлар (роҳимахуллоҳ):

Мулло Алий Қорий Ибн Ҳажарнинг мазкур икки имом ҳақларидағи айбловларини келтириб ўтгач шундай дейди: «Мен айтаманки: У иккисини (яъни Ибн Таймия ва Ибнул Қойимни) бундай бадномлиқдан ва ҳунук нисбатдан Аллоҳнинг Ўзи сақласин. Кимки, тасаввух аҳли наздида шайхулислом ҳисобланган Надиймул Борий шайх Абдуллоҳ Ансорийнинг «Шарҳу маназилиссаирийн» китобини ўқиса, мазкур икки шахснинг аҳли сунна вал-жамоатдан эканлиги, ва балки, уларнинг бу умматнинг авлиёларидан эканлиги аён-баён бўлади. Мазкур шарҳда мазкур бўлган матнларнинг айримларини мастурига мувофиқ равишда нақл қиласман: «...Ва шайхулисломнинг (Ибн Таймиянинг) мана бу сўзлари у кишининг суннатдаги мартабаси ва илмининг миқдори нечогли буюк эканлигини ҳамда унинг жаҳмийлардан бўлган душманларининг унга қарши улоқтирган ташбеху тамсил ҳақидаги айбловлардан покизалигини кўрсатади. Одатда улар ҳадис ва суннат аҳлини шундай айблайдилар. Худди рофизийларнинг уларни (яъни аҳли суннани) носибий деб, носибийларнинг эса уларни рофизий деб, мўътазилийларнинг эса уларни навобити ҳашавийя (яъни эҳтимол ичи бўши ўсимлик, бу билан аҳли суннани ақлини ишлатмайдиган, ақли йўқ, фақат зоҳирни биладиган, говак кимсалар демоқчи бўлишиади, валлоҳу аълам) деб айблашганлариdek. Бу эса Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг душманларидан ул зотни ва ул зотнинг асҳобларини янги бидъат бир динни ўйлаб чиқарган собиyllар деб айبلاغанлари каби бир меросдир. Бу шунингдек, аҳли ҳадис ва суннатлар учун Набийларидан меросдирки, аҳли ботил доимо аҳли ҳақни ёмон лақаблар билан лақаблайди. Аллоҳ Шофеийнинг руҳини пок қиласин, у рофизийликка нисбат берилганда шундай деган эди:

Гар Мұхаммад оиласин севмоқлик рафз эрур

Икки олам шоҳид бўлсин, ўша рофизий мендур

Ва шайхимиз Абул Аббос Ибн Таймиядан ҳам Аллоҳ рози бўлсинки, шундай деган эдилар:

Гар Мұхаммад оиласин севмоқлик насб бўлур

Икки олам шоҳид бўлсин, ўша носибий мендур»

(Мулло Алий Қорий: «Миркотул-мафотийҳ», 8-жилд, 146-147-саҳифалар).

Манба: [Тавхид форуми](#)